

PROPAGARTA

Interviu cu Belu-Simion Făinaru

By Mihai Zgondoiu

October 18, 2021

Propagarta a stat de vorbă cu artistul și profesorul Belu-Simion Făinaru despre începuturile educației sale din România, despre cariera sa internațională și Bienala Mediteraneană a cărui curator este.

În perioada anilor '70 ați urmat cursurile Școlii nr. 5 din București, iar în paralel și cele de la „Nicolae Tonitza”. Ați avut profesori-mentori care au contribuit la „construcția” artistului de azi?

Am fost elev al Școlii nr. 5 având matricola cu nr. 900 pe care o purtam pe mâneca cămășii sau a hainei școlare. Această matricolă cu nr. 900 am păstrat-o până astăzi, stârnindu-mi amintiri și asociații puternice din timpuri negre când omul era numai un număr, dezumanizat, lipsit de identitate. Menționez asta pentru că experiența de a purta ca elev o matricolă cu un număr care mă identifica astfel, m-a influențat și în dezvoltarea carierei mele artistice.

De mic copil am fost pasionat de pictură și artă. Primul meu mentor a fost tatăl meu Jean Făinaru, care a fost student la Facultatea de Arte „Ion Grigorescu”, moment în care a fost deportat în lagărele de muncă forțată din Transnistria. Revenind acasă după 3 ani, rănit atât fizic cât și moral, (a fost împușcat), a schimbat studiile de artă cu cele de arhitectură dorind să construiască țara lovită după război. Mi-a cumpărat cărți de artă și mă ducea să vizitez toate expozițiile din București, în speranța că eu o să urmez visul lui abandonat de a deveni artist. În felul lui a reușit să-mi transmită această pasiune pentru creație și tot el m-a influențat și determinat să-mi adâncesc studiile artistice paralele cu școala la „Nicolae Tonitza”.

Acolo l-am avut profesor de pictură pe artistul Ștefan Sevastre care m-a impresionat mult cu firea lui impulsivă, fiind un mare pasionat al picturii. Țin minte că el era învăluit în emoții și tremura fizic când vorbea despre culoare, pictură sau de maeștrii clasici ai artei precum Rembrandt sau El Greco. Inflcăărarea și tumultozitatea spiritului lui m-au influențat în dorința de a trăi și a experimenta realitatea cu o aceeași intensitate emoțională.

Păcat că nu am mai avut ocazia să-i transmit personal respectul meu. M-am bucurat să revăd recent pictura lui în expoziția „Văzând Istoria 1947-2007” la MNAC București.

Un alt artist care m-a influențat a fost Horia Bernea. Acesta a fost studentul tatălui meu, (profesor arhitect, director la STAC) la școala tehnică de arhitectură și urbanism din București. Până în zilele noastre am păstrat în Haifa peisaje pictate de acesta oferite tatălui meu. Cu timpul am înțeles prin pictura lui Bernea că arta este un mijloc de comunicare în concret a ceea ce este dincolo de concret.

Au urmat studiile academice, rezidențe și burse în arte vizuale. Ne puteți creiona un traseu succint legat de parcursul dumneavoastră educațional?

Există întrebări cărora li se poate răspunde prompt și pertinent. La întrebarea ta legată parcursul meu educațional aș putea să-ți spun: „Uite Mihai cum stau lucrurile. Nu pot să-ți propun un răspuns geometric, ci mai degrabă o analogie, o metaforă”. Hai mai bine să-ți spun o poveste. O poveste hasidică din cartea „Povești Hasidice” a lui Martin Buber. Această poveste ar creiona într-un fel metaforic suportul existențial și motivația de viață în urma traseului meu de călătorie interioară în căutare de sens și mister în parcursul meu artistic.

Este povestea rabinului Eisik din Cracovia. Acest pios rabin din Cracovia a avut un vis în care i se spunea să meargă la Praga. Acolo, sub marele pod ce duce la castelul Regal va descoperi o comoară ascunsă. Visul se repetă de trei ori și rabinul se hotărăște să plece. Ajuns la Praga, el găsește podul, dar acesta este păzit zi și noapte de santinele. Eisik n-a îndrăznit să caute. Tot dând târcoale prin împrejurimi a atras atenția căpitanului gărzii. Acesta îl întrebă amabil dacă pierduse ceva. Cu simplitate rabinul îi spusese visul, iar ofițerul a izbucnit în râs: "Chiar așa, bietul de tine!" îi zise, "ți-ai tocit încălțările făcând atâta drum numai din pricina unui vis? Ce persoană cu mintea întregă ar crede într-un vis?". Ofițerul auzise și el o voce în vis și îi povestește rabinului: "Ea îmi vorbea de Cracovia, poruncindu-mi să mă duc până acolo și să caut o comoară uriașă în casa unui rabin care se numește Eisik, Eisik fiul lui Jekel. Trebuia să descopăr comoara care era îngropată într-un colț prăfuit, după sobă". Dar ofițerul nu acorda nici un fel de încredere vocilor din vis. Rabinul se înclină adânc, îi mulțumește și se grăbește să se întoarcă la Cracovia. Săpă în acel colț uitat al casei sale și descoperă comoara care a pus capăt sărăciei lui.

Exhibition view, Romanian Pavilion at the 58th Venice Biennale, 2019

Ce vă leagă de „Janco Dada Museum” din Ein Hod Israel și de artistul avangardist Marcel Iancu?

Prima mea expoziție personală muzeală am deschis-o în anul 1986 cu o instalație de mari dimensiuni, ocupând jumătate din suprafața muzeului „Janco Dada Museum” unde sunt expuse permanent lucrările artistului Marcel Iancu în contextul mișcării Dada. Instalația s-a numit „Grădina albastră a iubitorilor de soare” (Tchelgan for Art Lovers). Un fel de grădină magică, model de paradis terestru creat în interiorul muzeului. Din păcate Marcel Iancu nu a mai fost în viață când a avut loc expoziția, dar cred că după cum l-am cunoscut eu, i-ar fi plăcut această instalație ce păstra spiritul Dadaist.

Ein Hod este un sat de artiști creat de Marcel Iancu pe ruinele unui fost sat arăbesc. L-am cunoscut pe Marcel Iancu în ultima perioadă a vieții lui și era firesc ca prima mea expoziție muzeală să aibă loc în muzeul lui. Pentru Iancu ideea creării satului de artiști Ein Hod a fost o creație Dada-istă în sine, fiind conducătorul de onoare al satului. În decursul anilor Ein Hod, sat în vecinătatea Haifei a fost loc de pelerinaj pentru artiștii curentului Dada, în special Hans Arp l-a vizitat de câteva ori pe Marcel Iancu acolo.

Dincolo de creația artistică, mai sunteți cunoscut și pentru „Mediterranean Biennale”, eveniment de artă contemporană a cărui curator sunteți. Povestiți-ne puțin despre parcursul acestui eveniment internațional desfășurat în Israel.

Bienala Mediteraneană, eveniment inițiat și coordonat împreună cu Avital Bar-shay este un model de cooperare și dialog multicultural ce cuprinde perspective și opinii diverse deținute de diferite comunități și grupuri. Bienala Mediteraneană oferă un loc în care se pot discuta probleme sociale relevante pentru societatea contemporană, explorând arta ca o punte între culturi.

Eveniment de artă contemporană, Bienala Mediteraneană joacă un rol important în formarea unei noi rețele de conexiuni între artiștii din țările din regiune, bazată pe sisteme culturale comune în care arta poate răspunde și acționa benefic, oferind un spațiu comun în care diferite voci și manifestări artistice pot fi auzite și văzute.

Actuala Bienală Mediteraneană este o expoziție internațională de artă contemporană care are loc în Haifa și în Sakhnin, un oraș cu o comunitate palestiniană din nordul Israelului. 50 de artiști internaționali au fost invitați să participe și să-și expună lucrările în 15 locuri diferite pentru a crea un moment de solidaritate între artiști, oraș și comunitate.

Tema celei de-a 4-a Bienale Mediteraneană „LIVING TOGETHER—CROSSING BORDERS” a încercat să consolideze solidaritatea și noțiunea de oraș ca spațiu public comun, ca răspuns la actuala criză creată de Corona virus, susținând interacțiunea între oameni, dincolo de granițe, în perioada restricțiilor de călătorie și a distanțării sociale.

Black Sea, 2008, sink, water, black dye, wax, match stick, traicing paper, 16 x 60 x 48 cm

Expoziția „LIVING TOGETHER- CROSSING BORDERS” a creat un loc care a reunit oameni din diferite culturi, sectoare și clase sociale pentru a se întâlni și a crea într-un loc liber de prejudecăți, percepții greșite sau frică. O realitate mai bună pentru noi în timpul crizei „Corona”. Aceasta temă subliniază necesitatea ca arta să fie pusă în contact direct cu oamenii, în colaborare cu ei, împreună și accesibilă cât mai mult posibil.

Bienala Mediteraneană oferă o platformă alternativă, evidențiând procesele locale create în regiune și sporind impactul cultural al acestora prin intermediul artei îndreptate către comunitate. Artă care iese din zidurile muzeului și se integrează cu orașul. Orașul devine un loc pentru gândirea artistică și inspirație și un laborator pentru idei și creativitate.

Orașul servește Bienala Mediteraneană ca punct de întâlnire pentru artiști, opere de artă și public. Prin artă, spectatorii explorează diferite părți ale orașului, sperând să se rătăcească și să se piardă pe străzile lui descoperind spațiile urbane și oamenii care locuiesc în ele. Bienala Mediteraneană încearcă să construiască și să mențină structuri de solidaritate pentru a contracara izolarea în lumina restricțiilor actuale. Aceasta funcționează ca un locus care reunește oameni din diferite culturi, încercând să introducă arta ca un instrument care micșorează distanțele și extinde posibilitățile, oferind un forum pentru schimbul de idei și schimbul de experiențe chiar și atunci când sunt impuse distanțări fizice.

Mai multe info găsiți pe site-ul bienalei <https://mediterraneanbiennale.com/>

Mi-ați povestit la un moment dat despre cum, datorită Bienalei Mediteraneene, orașul Sakhnin din Israel și-a dat nume străzilor. Când și cum s-a întâmplat asta?

Orașul Sakhnin este un oraș arab palestinian în nordul Israelului. În acest oraș trăiesc laolaltă o comunitate de arabi musulmani (arabi creștini – o parte catolici și o parte ortodocși), o comunitate de arabi sufi care au cultul lor specific și o comunitate de evrei israelieni care trăiesc în localitățile vecine. Am găsit interesant și provocator să organizăm a doua ediție a Bienalei Mediteraneene (2013) într-un oraș ca Sakhnin. Acesta reprezintă un mix de comunități diferite din punct de vedere cultural și religios, mai ales că ideea de bază a bienalei este de a reuni oameni din diverse culturi prin intermediul artei și de a folosi mediul acesteia pentru crearea unui spațiu care micșorează distanța dintre comunitatea evreiască israeliană și cea arabă palestiniană. Acest eveniment expozițional a creat ocazii de interacțiune și dialog între cele două comunități care trăiesc într-un conflict continuu de peste o sută de ani.

Străzile orașului Sakhnin nu au nume, iar clădirile din oraș nu sunt numerotate. Nu este un fenomen ieșit din comun în orașele arabe palestinieni din Israel. Luni întregi, împreună cu co-curatoarea Avital Bar-shay am mers pe străzile orașului până le-am învățat pe de rost. Problema era că spațiile bienalei erau împrăștiate în tot orașul și nu înțelegeam cum ar fi reușit vizitatorii expozițiilor să se orienteze fără nume de străzi și numere la clădiri.

Așadar am mers la primar și i-am spus că noi organizăm o bienală internațională de artă la el în oraș și că vor veni mii de vizitatori care vor aduce prosperitate orașului și vor ridica cota turismului în zonă. I-am propus ca noi să organizăm bienala în oraș iar el să accepte să instaleze plăcuțe cu numele străzilor și cu numărul clădirilor în tot orașul. Primarul palestinian a acceptat și a realizat acest proiect în 3 ani, deabia în 2017, deodată cu ediția bienalei Sakhnin. Orașul avea plăcuțe pe străzile localității scrise în ebraică și arabă. I-am mulțumit primarului pentru amabilitatea lui permitându-mi să-l întreb cum vor putea citi numele străzilor publicul din străinătate care nu cunoaște limba ebraică sau arabă?

Primarul Sakhninului a fost de acord că ar fi trebuit să introducă și limba engleză pentru străzile orașului și mi-a promis că la viitoarea ediție a bienalei vor fi plăcuțe noi. La ultimile alegeri electorale primarul nu a mai fost reales iar promisiunea lui a picat.

Ca rezultat final am reușit să creăm o situație care poate fi percepută ca un proiect de artă urbană dada-istă de a împăienjeni străzile unui oraș cu nume și numere pe cladiri prin intermediul artei ștergând granițele dintre artă și realitate. Cred ca Marcel Iancu și colegii lui dada-iști precum Tristan Tzara, le-ar fi plăcut acest proiect.

Images from workshop Belu-Simion Fainaru, Learning and Unlearning #5 / Workshop and exhibition, 2016, Plan B, Cluj. Foto: Roland Vaczi

Pentru că sunteți familiarizat destul de bine cu tehnologia și artele media, ce credeți despre fenomenul NFT? Cât de mult va influența viitorul artei contemporane?

NFT-ul este un fenomen care a dat posibilitatea unor lucrări digitale să poată fi colectate sau expuse în muzee cu o mai multă ușurință, oferind un nou teren de posibilități unui mod artistic care e mai puțin cunoscut și apreciat de comunitatea care deține hegemonia artei.

În arta digitală, o copie este literalmente la fel de bună ca originalul. Cu alte cuvinte, NFT-urile marchează punctul din istorie în care lumea materială și-a pierdut literalmente avantajul competitiv față de hiperrealitate. Se pierde distincția dintre spațiul cybernetic și spațiul real.

Dacă posezi o pictură de Horia Bernea poți să o apreciezi ca un obiect fizic. O pictură de Bernea o poți și admira și explora îndeaproape. Urmele pensulei trasate de culoare pe pânză sunt unice. Proprietarul unei reproduceri vede doar efectul urmelor de pensula, în schimb NFT-urile nu sunt fungibile și nu sunt tangibile. Acestea constau în esența operei de artă, care există doar într-un format digital. Natura lor pur digitală nu poate dovedi că au fost create de o ființă umană. Nimic din modul în care sunt produse și diseminate lucrările NFT-urilor nu împiedică inteligența artificială să fie autorul „creativ” propriu-zis. Singurul lucru pe care îl putem ști cu adevărat despre aceste lucrări este prețul lor, care pentru unele NFT-uri foarte apreciate poate ajunge la vârfuri astronomice.

Images from workshop Belu-Simion Fainaru, Learning and Unlearning #5 / Workshop and exhibition, 2016, Plan B, Cluj. Foto: Roland Vaczi

Ce v-a făcut cu adevărat fericit pe parcursul acestei vieți? Există vre-un motto după care v-ați ghidat?

Este o întrebare neașteptată, filozofică, dar care într-adevăr mă preocupă.

Ce este fericirea? Ce ne face fericiți și mulțumiți în viața noastră? Aceasta este o întrebare pe care eu mi-am pus-o de când mi-am început cariera artistică, iar răspunsul nu a fost niciodată clar. Noi căutăm fericirea de obicei în lucruri exterioare, în carieră, în bani, în statut sau onoare, în materiale și obiecte care le posedăm, dar cum putem atinge fericirea care nu depinde de circumstanțe externe sau materiale, fericirea care se află în interiorul nostru. Marcus Aurelius, filozoful stoic a gândit că este nevoie de foarte puțin pentru a ajunge la o viață fericită, totul există în propriul tău interior, în modul tău de a gândi. Fericirea omului vine din interior. Putem să împlinim o astfel de fericire în viața noastră?

Noi, al căror greutate zilnică ne zguduim precum o barcă în apa furtunoasă? Asemănător în lucrarea mea cu bărcuța din ceară care plutește în chiuveta umplută cu cerneală neagră, lucrare ce poartă numele "Marea Neagră".

Cum se poate să trezim bucuria sau fericirea din interiorul nostru? Poate că răspunsul la întrebarea ta Mihai vine dintr-o poveste hasidică la care încerc să-i înțeleg sensul. Această poveste compară nefericirea cu o situație în care o persoană poartă o cutie grea în spate și se plânge rău de ea, dar dacă îi spui acestei persoane că această cutie este plină cu aur și pietre prețioase, persoana se va ridica fericit și chiar va cere să i-o umpli mai mult. Cred că acesta este motto-ul meu care m-a ghidat de-a lungul anilor. Acest simbol al bucuriei care reiese din povestea hasidică care dă un sens optimist vieții. Deci, dacă găsim fericirea și ne bucurăm în viața noastră, dacă ne vedem povara ca fiind valoroasă, nimic nu va fi prea dificil și nici un obstacol nu ne va opri. Eu cred, ca și Einstein, că există două moduri de a-ți trăi viața: unul ca și cum nimic nu este un miracol, și celălalt ca și cum totul ar fi un miracol.

Ați avut vreo extravaganță pe parcursul carierei artistice pe care doriți să ne-o împărtășiți?

Aș putea menționa proiectul pe care l-am făcut împreună cu curatorul belgian Jan Hoet, fostul director al expoziției internaționale Documenta 9 la Kassel unde am participat alături de legendarul director al muzeului de artă contemporană S.M.A.K din Gent. Cu Jan Hoet am participat la mai multe proiecte și expoziții și am o mare admirație față de gândirea lui neconvențională și curajul de a face din imposibil posibil. Acest curaj fără de limite l-a determinat să realizeze propunerea mea de instalație pentru expoziția „Over the Edges” în orașul Gent. Vizitând orașul Gent am observat trăsurile cu cai care circula în partea istorică plimbând turiști pe străzile orașului. Am venit la Jan la muzeu și i-am zis că sunt în Gent multe semafoare pentru trecerea de pietoni, dar nu există nici un semafor pentru trecerea cailor care trag trăsurile cu turiști și care circulă și ei în oraș. I-am propus lui Jan să instalez două semafoare în mijlocul podului principal din centrul Gent-ului de fiecare parte a podului cu trasarea de benzi albe de pietoni între cele două semafoare. Capacele semafoarelor cu semnul de pietoni urmau să fie schimbate cu capace cu semn de cai. Ideea era de a crea o instalație de artă pentru caii din Gent care să aibă un semafor doar pentru ei. Jan Hoet mi-a povestit cât de mult iubește el caii fiind entuziasmat de proiectul meu din prima clipă.

Amândoi am înțeles că realizarea acestor semafoare pentru cai pe podul principal al orașului cu o circulație intensă este o acțiune ilegală, imposibil de realizat. Cu toate astea am comandat semafoarele și am stabilit echipa tehnică de instalare fără a avea o aprobare oficială. Șeful poliției din Gent s-a împotrivit total ideii de a instala aceste semafoare și a găsit că acțiunea aceasta în afară că este ilegală, este și stupidă și de prost gust. Jan Hoet nu s-a dat bătut și s-a dus la ministrul de interne de la Bruxelles să pledeze în favoarea proiectului ca să obțină aprobarea oficială de a instala semafoarele pentru cai în centrul orașului. Spre surpriza tuturor Jan a reușit să-l convingă pe ministru primind această aprobare plus instalarea a încă două semafoare pentru cai la încă o intersecție în centrul orașului. Rezultatul a fost perturbarea circulației din centrul orașului printr-o instalație de artă urbană. Publicul de pe pod putea urmări birjarul trăsorii care trăgea hățurile la cai ca să oprească trăsura în mijlocul podului când semaforul arată imaginea calului roșu. Pentru două minute trăsura era înțepenită în mijlocul podului cu șirul de automobile așteptând în spatele ei schimbarea culorii semaforului în verde. Două luni, pe durata expoziției, în Gent nu numai pietonii locali aveau semafoare ci și caii comunitari.

Images from workshop Belu-Simion Fainaru, Learning and Unlearning #5 / Workshop and exhibition, 2016, Plan B, Cluj. Foto: Roland Vaczi

Dacă nu ați fi reușit în zona artelor vizuale, ce meserie v-ar fi plăcut să aveți?

Eu cred că aș fi optat pentru meseria de „flaneur urban” dacă se poate considera o meserie, de activist ambiental, care acționează provocator în spațiul public și critică regulile și obiceiurile acceptate. Un fel de erou fictiv în epoca capitalistă.

În calitate de pedagog la Colegiul de Arte și Design din Haifa, ce sfaturi le dați tinerilor artiști azi?

Le repet precum o mantră de fiecare dată când ne întâlnim același lucru: că tinerii artiști au libertatea să aleagă, cum a spus Bernard Shaw, să vadă lucrurile așa cum sunt și să întrebe de ce, sau să viseze la lucruri care nu au fost niciodată, și să întrebe de ce nu.